

แบบแผนและปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการวิจัยถิ่นของข้าราชการครู

สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุง เทพมหานคร

น.ส. ศันสนีย์ จันทร์สถิตย์พร

ศูนย์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา (สาขาประชากรศาสตร์)

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๔

ร.ส.บ. น. ๗๔ - ๕๖๑ - ๔๔๑ - ๖

007983

i 1743A725

PATTERNS AND FACTORS AFFECTING MIGRATION OF TEACHERS

UNDER THE MINISTRY OF EDUCATION IN

BANGKOK METROPOLITAN AREA

Miss Sansanee Jansatitporn

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts (Demography)

Department of Sociology and Anthropology

Graduate School

Chulalongkorn University

1981

ผู้ขอวิทยานิพนธ์   แบบแผน และปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของข้าราชการครูสังกัด
 กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

ชื่อนิสิต   นางสาวคันสนีย์ จันทร์สภิตยพร

อาจารย์ที่ปรึกษา   ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรพินท์ บุณนาค

ภาควิชา   สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ปีการศึกษา   ๒๕๒๔

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงแบบแผน และปัจจัยอันเป็นมูลเหตุการย้ายถิ่นของข้าราชการกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองด้วยแบบสอบถาม ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาคือ ข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งได้แก่ ข้าราชการครูสังกัดกรมการฝึกหัดครู และกรมสามัญ แบ่งเป็น ๓ ระดับประเภทสถานศึกษาคือ ระดับประถม มัธยม และวิทยาลัยครูตามลำดับ การเก็บข้อมูลใช้เวลาประมาณ ๑ ภาคเรียนของภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๒๒ ระหว่างเดือน พฤษภาคม-พฤศจิกายน ได้ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ๑๓๐๖ ราย เป็นข้อมูลกลุ่มประถม ๒๒๓ รายกลุ่มมัธยม ๔๐๖ ราย และกลุ่มวิทยาลัยครู ๑๓๗ ราย

วิทยานิพนธ์นี้มิได้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาเพื่อพิสูจน์สมมุติฐานใด ๆ หากแต่มุ่งศึกษาเพื่อทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับแบบแผน และปัจจัยอันอาจเป็นมูลเหตุต่อการย้ายถิ่นของข้าราชการครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ เท่านั้น ทั้งนี้ได้มีแนวความคิดหลักว่า

แบบแผนการย้ายถิ่นของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ น่าจะเป็นการย้ายถิ่นในระยะสั้น คือเป็นการย้ายถิ่นภายในภาคเดียวกันมากกว่าการย้ายถิ่นระหว่างภาค

ปัจจัยทางสังคม และเศรษฐกิจน่าจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่อาจเป็นมูลเหตุต่อการย้ายถิ่นของข้าราชการครูสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพฯ

จากการศึกษาพอสรุปผลย่อ ๆ ได้ดังนี้คือ

ลักษณะโดยทั่วไปของผู้ย้ายถิ่น จากการศึกษาลักษณะของผู้ย้ายถิ่นทั้งหมดจำนวน ๔๔๔ ราย หรือประมาณร้อยละ ๓๔ จากข้อมูลทั้งหมด ๑๓๐๖ ราย

พบว่า ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มอายุค่อนข้างสูงคือ ระหว่าง ๒๔-๔๗ ปี และเป็นผู้สมรสแล้วมากกว่า เป็นโสด และส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษาระดับปริญญาตรี มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดภาคกลางและกรุงเทพฯ มากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นผู้มีชั้นราชการ ๓-๔ เฉพาะกลุ่มวิทยาลัยครู จะมีชั้นราชการระดับ ๕ ขึ้นไป การถือครองที่อยู่อาศัยผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยประเภทเช่าอยู่ อาศัยผู้อื่นอยู่ และมีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

แบบแผนการย้ายถิ่นของข้าราชการครูกลุ่มนี้ ข้าราชการครูประมาณร้อยละ ๓๔ เคยย้ายถิ่นข้ามจังหวัด และร้อยละ ๒๔.๔ เคยย้ายถิ่นภายในจังหวัดประมาณร้อยละ ๗๓ ของผู้ย้ายถิ่นจะเป็นผู้ย้ายถิ่นเพียงครั้งเดียว และเป็นการย้ายมาจากจังหวัดในภาคกลาง อนึ่งลักษณะทางประชากรบางอย่างเช่น อายุ สถานภาพการสมรส จะมีผลกระทบต่อความถี่ของการย้ายถิ่นอย่างเห็นได้ชัด ส่วนระดับการศึกษาพบว่ามิได้มีผลต่อความถี่ของการย้ายถิ่นของข้าราชการครูกลุ่มนี้

สาเหตุการย้ายถิ่นของข้าราชการกลุ่มนี้ ผู้ย้ายถิ่นทั้ง ๓ กลุ่มให้เหตุผลเกี่ยวกับครอบครัวเป็นสำคัญ รองลงมาเป็นเหตุผลเกี่ยวกับความผูกพันธตภูมิลำเนาเดิม (ที่เกิด) มีความแตกต่างในระดับความสำคัญของเหตุผลการย้ายถิ่นเกี่ยวกับครอบครัว ระหว่างข้าราชการครูทั้ง ๓ กลุ่มอยู่บ้าง

การศึกษาเกี่ยวกับความ^{๑๑๑}การย้ายถิ่น พบว่าข้าราชการครูทั้งหมดที่เป็นตัวอย่างในการศึกษารุ่นนี้ มีความต้องการย้ายถิ่นเป็นอัตราส่วนที่ไม่สูงนัก คือมีเพียงร้อยละ ๒๗.๕ ไม่ต้องการย้ายมีร้อยละ ๓๔.๑ และอีกร้อยละ ๓๖.๔ ไม่น่าใจหรือขึ้นอยู่กับสถานการณ์ มีความแตกต่างของระดับความต้องการย้ายถิ่นระหว่างข้าราชการครูทั้ง ๓ กลุ่มบ้าง

คือ ข้าราชการครูกลุ่มวิทยาลัยครูมีความต้องการย้ายถิ่นออกจากกรุงเทพฯ เป็นอัตราส่วนต่ำสุด ข้าราชการกลุ่มมัธยมต้องการย้ายถิ่นสูงสุด และเมื่อพิจารณาอัตราส่วนความต้องการไม่ต้องการย้ายถิ่นร่วมกับลักษณะต่าง ๆ อันได้แก่ ลักษณะทางประชากร สังคม และเศรษฐกิจ ผลการศึกษา^{๑๑๑}จะมีลักษณะสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการย้ายถิ่นที่ทำได้แล้วกล่าว คือ ข้าราชการครูที่มีอายุน้อยหรือ เป็นโสดต้องการย้ายถิ่นมากกว่าข้าราชการครูที่มีอายุมาก หรือข้าราชการครูที่สมรสแล้ว

ข้าราชการที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในกรุงเทพฯ มีความต้องการย้ายถิ่นต่ำสุด เช่นเดียวกับลักษณะฐานะทางเศรษฐกิจคือ ข้าราชการที่มีฐานะเศรษฐกิจระดับต่ำ มีความต้องการย้ายถิ่นสูงสุด ในขณะที่ข้าราชการครูที่มีระดับ เศรษฐกิจสูงแทบจะไม่มีความต้องการย้ายถิ่นเลย ประสบการณ์การย้ายถิ่นมีผลต่อความต้องการย้ายถิ่นในลักษณะที่ต่างออกไปบ้าง กล่าวคือ ข้าราชการครูที่เคยย้ายถิ่นหลายครั้งมีความต้องการย้ายน้อยกว่าผู้ไม่เคยย้ายเลย อาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่เคยย้ายถิ่นมาหลายครั้งปัจจุบันมีอายุมากขึ้น มีการตั้งถิ่นฐานและครอบครัวอย่างถาวรในกรุงเทพฯ ความต้องการจะย้ายออกจากกรุงเทพฯ จึงมีไม่มากนัก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title   Patterns and Factors Affecting Migration of Teachers
                                 Under Ministry of Education in Bangkok Metropolitan
                                 Area

Name   Miss Sansanee Jansatitporn

Thesis Advisor   Assistant Professor Aurapin Boonnag

Department   Sociology and Anthropology

Academic year   1981

Abstract

The purpose of this study is to investigate the patterns and factors affecting migration of teachers in Bangkok metropolitan area. For this purpose, data were collected from schools under the Ministry of Education in Bangkok Metropolitan Area. The population in this study including teachers in elementary school, secondary school and teachers' training collage with the total sample size of 1306.

Migration in this study is defined as permanent change of residence after joining teaching career. By this definition, the findings are different from previous migration studies in Thailand since migrants are relatively older, 28-47 years; married and high educational attainment with the average of bachelor degree.

Majority of them had their places of birth in Central region and in Bangkok

It was found from the patterns of migration that about one-thirds of all teachers ever moved across provincial boundary while 29 per cent had ever migrated within their respective provinces. Among migrants, majority of them (73 per cent) had moved only once. In other words, moved directly to Bangkok, and predominantly short distance moves, mainly within Central Region. This study also indicated that their frequency of moves were related to some demographic factors especially age and marital status.

The data indicated a number of factors affecting migration. The most important migratory motives are social. These include family factor (following spouse), followed by community's tie with their domicile. However, there are some differences among teachers in these levels concerning with the reasons for moving.

Having considered a desire of migrating out of Bangkok, of the 1306 respondents, 27.5 per cent expressed a desire to leave Bangkok, teachers from secondary schools expressed highest level, while those from teachers' training colleges have the lowest and primary school teachers are in between.

There are evidences about selectivity on age, marital status and economic levels. A higher proportions of young ages, single and low level of economic status expressed a desire to move. For example, never-married teachers tend to have a considerably higher proportion of those who expressed a desire to move than the ever-married. In addition, teachers who were born in Bangkok expressed the lowest level

of desire to move as compared to those who were born elsewhere.

Another interesting point is, teachers who have experienced multiple moves before tend to have a lower proportion of these who expressed a desire to move than the non-migrant teachers.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

ผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อ คณะครู อาจารย์ในสถานศึกษาสังกัดกระทรวง
ศึกษาธิการในเขตกรุงเทพฯ ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการตอบแบบสอบถาม
เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรพินท์ บุณนาค ที่ได้
กรุณาให้คำแนะนำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในขณะที่ทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งต่อรองศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ เทพวัลย์ ประธาน
คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาช่วยสละ เวลาอันมีค่าช่วยตรวจแก้ไขและชี้แนะข้อบก
พร่องต่าง ๆ อย่างละเอียดทุกชั้นตอนของวิทยานิพนธ์และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อ
อาจารย์ ดร.วิลาวัณ จรรย์ญานนท์ คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละ เวลาอัน
มีค่าเพื่อให้คำแนะนำและชี้แนะข้อบกพร่องต่าง ๆ

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อ รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญพร อีระสวัสดิ์ ผู้ช่วย
ศาสตราจารย์ ดร.เทียนฉาย กิระนันท์ และอาจารย์ ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ ที่ได้กรุณา
แนะนำให้คำปรึกษา และเสนอแนวความคิดในด้านระเบียบวิธีวิจัยในการเขียนวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณที่ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากสถาบันบริการคอมพิวเตอร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคุณรุจิ ยุวดี ที่กรุณาให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้โปรแกรมคอม-
พิวเตอร์ ในการทำตารางสถิติที่สำคัญยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงที่ได้รับความกรุณาจากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลง-
กรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ความกรุณาอนุเคราะห์ในการพิมพ์วิทยานิพนธ์นี้ ตลอดจนการให้บริการ
จากห้องสมุดของสถาบัน เพื่อใช้ในการค้นคว้าศึกษาประกอบการทำวิทยานิพนธ์

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
กิตติกรรมประกาศ	ญ
รายการตารางประกอบ.....	ฉ
บทที่	
๑. บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ ผลของการวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓
๑.๓ แนวความคิดสำคัญในวิทยานิพนธ์.....	๑๔
๑.๔ ความมุ่งหมายของการวิจัย	๑๖
๑.๕ ขอบเขตของการวิจัย.....	๑๗
๑.๖ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๑๘
๑.๗ คำจำกัดความต่าง ๆ ในวิทยานิพนธ์	๑๘
๒. วิธีการศึกษา การรวบรวมข้อมูล และลักษณะทั่วไปของข้อมูล	
๒.๑ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาและการรวบรวมข้อมูล.....	๒๐
๒.๒ ลักษณะทั่วไปของข้อมูล	๒๔
๓. การวิเคราะห์ข้อมูล	
๓.๑ ลักษณะโดยทั่วไปของผู้ย้ายถิ่น.....	๓๖
๓.๒ แอบนแผนการย้ายถิ่น.....	๔๕
๓.๓ สาเหตุของการย้ายถิ่น.....	๖๕
๓.๔ ปัจจัยที่อาจยังผลต่อการย้ายถิ่น.....	๗๖
๔. บทสรุป	๑๐๑
๔.๑ บรรณานุกรม	๑๑๔
๔.๒ ประวัติผู้เขียน.....	๑๑๘

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
๑	จำนวนสถานศึกษา จำนวนข้าราชการครู สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพฯ ที่ใช้เป็นตัวอย่าง จำแนกตามประเภทสถานศึกษา..	๓๑
๒	จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไป และได้รับกลับ และที่ใช้ได้ จำแนกตาม ประเภทสถานศึกษา	๓๑
๓	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตามกลุ่มอายุและประ เภทสถาน ศึกษา	๓๒
๔	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตามสถานภาพการสมรส และ ประเภทสถานศึกษา	๓๒
๕	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตามอายุราชการ และประ เภท สถานศึกษา	๓๓
๖	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตามระดับการศึกษา และประ เภทสถานศึกษา	๓๓
๗	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตาม ภูมิภาค (ภาค) และประ เภทสถานศึกษา	๓๔
๘	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตามรายได้ของคู่สมรส และ ประเภทสถานศึกษา	๓๔
๙	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตาม อาชีพของคู่สมรส และ ประเภทสถานศึกษา	๓๕
๑๐	อัตราการย่อยละของข้าราชการครู จำแนกตามการถือครองกรรมสิทธิ์ที่อยู่ อาศัย และประ เภทสถานศึกษา	๓๕
๑๑	อัตราการย่อยละของผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามหมวดอายุ และประ เภทสถานศึกษา	๔๓
๑๒	อัตราการย่อยละของผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามสถานการสมรส และประ เภทสถาน ศึกษา	๔๔
๑๓	อัตราการย่อยละของผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา และประ เภทสถาน ศึกษา	๔๕

ตารางที่		หน้า
๑๔	อัตราร้อยละของผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม (ภาค) และ ประเภทสถานศึกษา	๔๖
๑๕	อัตราร้อยละของผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามระดับชั้นราชการ และประเภท สถานศึกษา	๔๗
๑๖	อัตราร้อยละของผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามการถือกรรมสิทธิ์ที่อยู่อาศัยและ ประเภทสถานศึกษา	๔๘
๑๗	อัตราร้อยละของข้าราชการครู จำแนกตามแบบการย้ายถิ่น และประ เภทสถานศึกษา	๕๒
๑๘	อัตราร้อยละของข้าราชการครูที่เคยย้ายถิ่น จำแนกตาม ความถี่การ ย้ายถิ่น และประเภทสถานศึกษา	๕๕
๑๙	อัตราร้อยละของข้าราชการครูที่เคยย้ายถิ่น จำแนกตามภาคที่ย้ายจาก มาเพื่อครั้งสุดท้าย และประเภทสถานศึกษา	๕๕
๒๐	อัตราร้อยละของความถี่การย้ายถิ่น จำแนกตามภูมิลำเนาเดิม และ ประเภทสถานศึกษา	๕๘
๒๑	อัตราร้อยละของความถี่การย้ายถิ่น จำแนกตามระดับการศึกษา และ ประเภทสถานศึกษา	๕๘
๒๒	อัตราร้อยละของความถี่การย้ายถิ่น จำแนกตามหมวดอายุ และประเภ ทสถานศึกษา	๖๒
๒๓	อัตราร้อยละของความถี่การย้ายถิ่น จำแนกตามสถานภาพการสมรส และประเภทสถานศึกษา	๖๓
๒๔	อัตราร้อยละของการย้ายถิ่น จำแนกตามสาเหตุของการย้ายถิ่นเมื่อครั้ง สุดท้าย และประเภทสถานศึกษา	๗๑
๒๕	อัตราร้อยละของข้าราชการครูที่เคยย้ายถิ่น จำแนกตามกลุ่มอายุขณะ ย้ายถิ่นเมื่อครั้งสุดท้าย และประเภทสถานศึกษา	๗๓

ตารางที่		หน้า
๒๖	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามภูมิภาคและ ประเภทสถานศึกษา	๘๑
๒๗	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามความถี่ของการย้าย ถิ่น และประเภทสถานศึกษา	๘๓
๒๘	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามหมวดอายุ และ ประเภทสถานศึกษา	๘๔
๒๙	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามสถานภาพการสมรส และประเภทสถานศึกษา	๘๕
๓๐	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามระดับราชการ และ ประเภทสถานศึกษา	๘๔
๓๑	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามการถือกรรมสิทธิ์ที่ อยู่อาศัย และประเภทสถานศึกษา	๘๗
๓๒	อัตราร้อยละของความต้องการย้ายถิ่น จำแนกตามรายได้ของคู่สมรส และประเภทสถานศึกษา	๘๘

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย